

УДК 342.01+342.3(321.1)

МОРФОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Бостан С.К., д.ю.н., професор
Класичний приватний університет

У статті проаналізовано проблеми структурно-інституціональної, територіальної і політичної організації державної влади в сучасній Україні, визначені перспективи їх вирішення шляхом реформування тих вищих органів держави, що в системі утворюють форму державного правління.

Ключові слова: держава, форма держави, морфологія держави, форма державного правління, республіка, президентська республіка, парламентська республіка, змішана республіка.

В статье проанализированы проблемы структурно-институциональной, территориальной и политической организации государственной власти в современной Украине, определены перспективы их решения путем реформирования тех высших органов государства, которые в системе образуют форму государственного правления.

Ключевые слова: государство, форма государства, морфология государства, форма государственного правления, республика, президентская республика, парламентская республика, смешанная республика.

Bostan S.K. MORPHOLOGICAL ASPECTS OF REFORMATION OF STATE POWER IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

In the article are exposed problems structurally-institutional, territorial and political organization of the state power in modern Ukraine and the prospects of their decision are certain by reformation of those higher organs of the states that in the system form the form of state government.

Key words: the state, form of the state, morphology of the state, form of state government, republic, presidential republic, parliamentary republic, mixed republic.

Постановка проблеми. Наукове обґрунтування перспектив державного будівництва передбачає поглиблене вивчення змісту держави. Але не менш важливими для ефективного здійснення цього будівництва є пізнання форми держави, система знань про яку може скласти (як в лінгвістиці та біології) основу нового у межах юриспруденції наукового напрямку – морфологія держави (від грецьк. *μορφη* – форма, *λογία* – вчення). Не зупиняючись на цій науковій проблемі, яка, безперечно, заслуговує на окрему спеціальну розробку, зосередимось на деяких морфологічних аспектах державної влади, що зумовлюються особливо сьогодні кризовою політичною ситуацією, що склалася в Україні.

Якщо виходити з класичного визначення «форми держави» як сукупності трьох взаємопов'язаних між собою елементів – форми політичного режиму, форми державного правління та форми політико-територіального устрою, то з цих елементів форми української держави фактично без уваги з боку політичних сил та інших суб'єктів громадянського суспільства – учасників акцій протесту, що відбулися за останні два місяці в Україні, залишилася форма політико-територіального устрою. Найбільш «проблемними» і визнаними такими, що потребують реформування, виявилися ті сегменти державної влади, які в державознавстві визначаються, як «політичний режим» та «форма правління».

Стосовно проблем та перспектив політичного режиму ситуація є доволі зрозумілою: шлях до авторитаризації політичного режиму має бути припинений та спрямований, як приписує стаття 1 Конституції України, у бік побудови демократичної, соціальної та правової держави. Але «вийти» з проблемної ситуації, що склалася сьогодні з цим елементом форми держави можна повною мірою тільки через реформування форми державного правління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Форма державного правління, як структурно-інституціональна система влади, зміст котрої визначається правовим статусом та принципами взаємовідносин вищих органів законодавчої та виконавчої влади – це соціально-владна проблема, що супроводжує Україну

весь період незалежності. Не вирішена у минулому, вона закономірно поставала на кожному новому етапі розвитку української держави. Про це говорить той факт, що за більше ніж 20 років незалежності форма державного правління України піддавалася тим чи іншим змінам вже чотири рази. Така «нестабільна» динаміка, звісно, привертала та привертає увагу вчених до цієї проблеми. Хоча вона знайшла певне відображення в останніх публікаціях, зокрема І. Алексєєнка [1], Я. Бариськи, С. Болтіжара та В. Лемака [2], П. Мироненка [3; 4], В. Мусіяки [5], в деяких наших дослідженнях [6], останні політичні події в Україні та підготовлений Конституційною Асамблеєю «Проект концепції» реформування Основного Закону створили нові передумови для наукового осмислення проблем, пов'язаних з формою правління української держави та визначення перспектив її розвитку.

Мета статті. З огляду на це ми поставили собі на меті визначити проблемні моменти в структурно-інституціональній організації та взаємодії таких вищих органів державної влади сучасної України, як президентура, Кабінет Міністрів і Верховна Рада та окреслити шляхи оптимізації роботи системи цих органів через вдосконалення форми правління української держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш гострою політико-правовою проблемою в площині форми державного правління є проблема адекватного вибору її республіканського виду для відповідного етапу розвитку української держави. Якщо до цього процесу підійти не з точки зору політичної доцільності (як це зазвичай у нас робиться), а з наукової точки зору, то необхідно врахувати той факт, що для вибору того чи іншого виду форми державного правління має бути насамперед розуміння держави як соціального явища, яке характеризується відповідним «змістом» та «формою». Зміст держави, що є відображенням соціального призначення держави та її мети, знаходить зовнішній вираз у її формі. Форма держави, як стверджує відомий російський правник Д. Керимов, у свою чергу теж має свій зміст («внутрішня» форма) та форму («зовнішня» форма). Роль «внутрішньої» форми виконує форма політично-



го режиму, а «зовнішньої» – форма державного правління та форма державно-територіального устрою [7 с. 133].

Базисним, безпосередньо пов'язаним із сутністю держави, серед цих елементів є політичний режим, який являє собою систему методів і засобів реалізації політичної влади, що визначають насамперед ступінь свободи та правового становища особи, її реальних можливостей приймати участь в здійсненні державних справ. Зміст політичного режиму, який визначається відповідним рівнем соціального й економічного розвитку суспільства, його загальної, політичної і правової культури, співвідношенням соціально-класових сил, історичними, національними, культурними, ментальними й іншими традиціями, відповідним чином впливає на політичний зміст інших елементів форми держави. Отже, перед тим як здійснити вибір однієї з цих моделей форм державного правління, необхідно визначити зміст встановленого в Україні політичного режиму. Оскільки у сьогоденнішніх політичних реаліях питання про наявність в Україні демократичного політичного режиму є під великим питанням, то дуже важливим в такій ситуації є те, щоб через зворотні зв'язки у системі форми держави знайти «важелі» впливу на зміст політичного режиму у бік його демократизації.

В якості такого дієвого в сучасних умовах «важеля», як вже зазначалося, може виступити форма державного правління, у нашому випадку, республіканський її тип. Якщо відносно адекватності останнього, тобто республіки для України, за незначними винятками (деякі вітчизняні державознавці вважають можливим встановлення в Україні монархічної форми правління [8]), особливих питань не виникає, то відносно вибору їх видів, а також підвидів, як серед політиків, так і науковців не існує такої ж «однотимності». Різноманіття думок і підходів на практиці породжує проблему незбалансованості (негармонічності) взаємодії вищих органів державної влади в площині форми правління, що негативно відбивається на способах, методах та засобах здійснення державної влади, іншими словами на політичний режим.

Отже виникає питання, який з видів республіканської форми правління (президентський, парламентський та змішаний) більш адекватно відповідає змістовним і сутнісним властивостям сучасної української держави? Спробуємо відповісти на це запитання шляхом аналізу переваг та недоліків зазначених вище трьох класичних видів республіки.

Президентська республіка забезпечує високу стабільність очолюваної президентом виконавчої гілки влади, котра формується на визначений конституцією жорсткий термін. Це, а також те, що обраний на подібний жорсткий термін парламент не має можливості відправити у відставку уряд, позбавляє цей вид республіканської форми державного правління таких властивих парламентським республікам негативних якостей, як невпевненість та непередбачуваність політичних подій, частих урядових криз тощо. Водночас сучасна політико-правова практика свідчить, що зазначені вище переваги президентської форми правління повною мірою знайшли свій прояв тільки на своїй «батьківщині» – у США. «Трансплантована» в національний «ґрунт» інших країн зазначена форма правління не дала таких же результатів, більше того, вона породила значні відхилення від «вашингтонського» прототипу. Таку форму правління обирають, як правило, країни, позбавлені демократичних традицій. Про це яскраво свідчить географія розповсюдження президентської форми державного правління: вона була конституційована в абсолютній більшості слабкотрої середньо розвинутих держав Латинської Америки та Африки, деяких країнах Азії, насамперед пострадянської Середньої Азії, і, по суті, не знайшла відгуку в розвинутих країнах Європи.

Один із політичних недоліків президентської форми державного правління зумовлений способом легітимації тих інститутів державної влади, що є її структурними елементами. З трьох таких способів – традиційного (монархічного), харизматичного та раціонально-правового (М. Вебер), президентській республіці притаманний здебільшого харизматичний спосіб, на основі котрого легітимуюється виконавча влада в особі президента. Політичним наслідком цього є те, що у бік президента, який володіє найбільш сильною з усіх гілок влади – виконавчою, спрямований рух селекції політичних еліт в країні. «Конкуренція» останніх, як правило, полягає у тому, щоб проникнути в «оточення» головного елітоутворюючого суб'єкту, пристосуватися до його потреб, і меншою мірою в тому, щоб пропонувати конкурентні варіанти розвитку країни [9].

Така тенденція знайшла свій прояв в Україні часів президентства Л. Кучми і її результати відомі. «Головна помилка Кучми, – зазначає його попередник Л. Кравчук, – полягала в тому, що він хотів сам усе вирішувати: Призначати всіх міністрів, заступників, всіх глав районних адміністрацій. А оточення Кучми вже розписувало, скільки коштує яка посада, крісло міністра. Це була одна із торгових бірж. Орден коштує стільки-то, героїство коштує стільки-то. Була створена олігархічно-кланова система, з бажанням головного вождя тримати все під контролем» [10].

Виходячи з того, що В. Янукович домігся не менше, ніж Л. Кучма, «успіхів» у встановленні «вертикалі влади», слід застерегти, що така пірамідально побудована президентська система влади при відсутності реальної протизваги з боку парламенту може надати такій формі правління «стабільності», «динамічності» та «оперативності» при вирішенні певних (насамперед економічних) проблем. Проте головна небезпека полягає у можливій помилковості обраного президентом і його «команди» напрямку розвитку країни, персоналізації і авторитаризації державної влади. Отже, конституціоналізація президентської форми державного правління в Україні, її «трансплантація» у політичний режим зі значними залишками недемократичних елементів, м'яко кажучи, може мати небажані політичні наслідки. Останні події в Україні, де фактично функціонує політична модель президентської форми правління, наочно доводить це.

Зазначимо, однак, що не кращим вибором в такій ситуації є і парламентська республіка. Дійсно, сформувавшись в результаті тривалого історичного розвитку як певний виклик на державотворчі потреби багатуокладної Європи XVII-XIX століть, вона виявилася більш пристосованою до політичного життя цього континенту. Набуті тоді позитивні риси вона не втратила і сьогодні. Серед них насамперед те, що легітимація державної влади здійснюється раціонально, тобто вона базується не на вірі у певні особистості із надзвичайними якостями, а на розумному сприйнятті державної влади, власній оцінці її дій та результатів з боку громадян, дії котрих спрямовані не на вибір конкретної особистості, а на вибір політичної партії, яка відстоює певний стратегічний напрямок розвитку країни.

Наявність політичних партій і, відповідно, елітоутворюючих центрів об'єктивно створює конкурентне поле, яке вимагає вмінь з боку політичних суб'єктів змагатися на цьому полі не за рахунок номенклатурних, а за рахунок змістових джерел: інтелекту, освіти, здатності адекватно реагувати на виклики ситуацій, знання конкурентних технологій тощо. Саме це конкурентне поле заважає монополізації виконавчої влади, сприяє демократизації політичного режиму, надає гнучкості і ефективності парламентській республіці. Сформована парламентом та відповідальна перед ним виконавча влада організовує виконання

законів. Завдяки цьому до мінімуму зводяться можливі конфлікти між парламентом та урядом. Для останнього створюються достатньо стабільні умови на весь період підтримки його парламентом. Значно підвищується й конкретизується його політична відповідальність не тільки перед парламентом, а й перед політичними партіями, фракціями та групами в парламенті, політичну лінію яких він зобов'язаний підтримувати, реалізуючи відповідні закони, розробляючи урядові програми й законопроекти.

Але парламентська республіка є стабільною, ефективною тоді, коли максимально мірою збігаються її юридичний та політичний зміст, усі елементи її системи врівноважені, а державний механізм, що «генерує правління», працює злагоджено. Будь-яке порушення цієї рівноваги, котре може бути обумовлено політичними і навіть психологічними причинами, на практиці призводить до різних «відхилень» парламентської республіки від своєї юридичної моделі. Ночний приклад, Молдова, яка, з переходом від змішаної форми правління до парламентської, знаходилася в стані постійної політичної кризи.

На відміну від асиметричних відносно виконавчої (урядової) влади класичних видів форм республіканського правління змішана республіка мала би стати своєрідною середньою моделлю, де б певним чином врівноважився вплив на уряд як з боку президента, так і з боку парламенту. Така конструкція влади у вигляді так званої П'ятої республіки 1958 р., що прийшла на зміну «гіпертрофованій» парламентській Четвертій республіці 1946-1958 рр., дала можливість Франції вийти з політичної кризи другої половини 50-х років і досить ефективно розвиватися у подальшому.

Наприкінці 80-х – початку 90-х рр., після розпаду «соціалістичного табору», змішана модель республіканської форми правління була конституціоналізована в багатьох колишніх його державах, зокрема в Азербайджані, Білорусі, Болгарії, Боснії і Герцеговині, Вірменії, Казахстані, Киргизстані, Македонії, Молдові, Литві, Польщі, Росії, Румунії, Словенії, Україні, Хорватії. Цей факт свідчить про те, що саме змішана республіка більше відповідає суспільно-політичним потребам таких колишніх соціалістичних держав, як Україна.

Але обираючи таку модель республіки і політики, і вчені стикаються з певною проблемою. Річ у тому, що досвід побудови і конституціоналізації змішаної республіки у цих державах свідчить, що їх змістовний діапазон набагато більший, ніж в президентської або парламентської республіки. Загальноприйнятим, принаймні, у вітчизняній юридичній науці, є виділення в цьому діапазоні двох її підвидів: президентсько-парламентського і парламентсько-президентського. Проведений нами порівняльний аналіз змішаних форм правління на основі такого критерію як вплив президента і парламенту на уряд, показує, що ця диференціація ще більша. Це дало нам підстави виділити в цьому діапазоні не два, а чотири підвиди змішаної форми республіканського правління, що для постсоціалістичних країн відображає ступінь «прив'язки» та впливу політичного режиму на зміст тієї чи іншої моделі. Це, з одного боку, президентсько-парламентська (значне домінування президентури над виконавчою владою) та напівпрезидентсько-напівпарламентська (часткове домінування президентури над виконавчою владою) республіки, а з іншого – напівпарламентсько-напівпрезидентська (часткове домінування парламенту над виконавчою владою) і парламентсько-президентська (значне домінування парламенту над виконавчою владою) республіки [11].

Як свідчить політичний досвід цих часів, країни з радянським минулим і політичним режимом, ним зумовленим, конституювали змішану республіку з суттєвим домінуванням президентської влади

над урядом. Такі «жорстко» авторитарні держави, як Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Росія конституювали президентсько-парламентську республіку; «помірковано» авторитарні Вірменія (до 2004 р.), Хорватія (до 2000 р.) – напівпрезидентсько-напівпарламентську. Східно-та південноєвропейські країни так званої «народної демократії» (за винятком Хорватії) юридично віддали перевагу парламенту: «помірковано» демократичні Болгарія, Литва, Македонія, Польща, Словенія, Румунія, Словаччина (з 1999 р.) встановили у себе напівпарламентсько-напівпрезидентську республіку, а в державах із зрілим демократичним режимом, до котрих постсоціалістичні країни ще не «доросли», юридично закріплена та ефективно функціонує парламентсько-президентська модель змішаної республіки – Австрія, Ірландія, Ісландія, Фінляндія та інші.

З вищевикладеного виходить, що країни, які розташовані на схід від України, обрали змішану форму республіканського правління з домінуванням президентських елементів, а ті що на захід – з парламентськими елементами. А що ж Україна? Її геополітичне становище між «сходом» і «заходом» відобразилося і на її формі державного правління. За роки незалежності вона мала такі юридичні моделі: 1) «модифікована» радянська республіка (1991–1995 рр.; Конституція УРСР зі змінами); 2) президентська республіка (1995–1996 рр.; Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995 р.); 3) напівпрезидентсько-напівпарламентська республіка (1996–2006 рр.; Конституція України 1996 р.), 4) напівпарламентсько-напівпрезидентська республіка (2006–2010 рр.; Конституція України в редакції 2004 р.) і 5) президентсько-парламентська республіка (2010 рр. по сьогодні; Конституція України 1996 р. та Закон України «Про Кабінет Міністрів України» в редакції від 02.12.2010 р.).

З вищевикладеного видно, що після десятирічного знаходження, за нашою класифікацією, у стані напівпрезидентсько-напівпарламентської республіки (1996–2006 рр.) форма державного правління України здійснила рух на «захід», а потім, в 2010 р. різкий поворот назад, на «схід», досягнувши завдяки прийняттю Закону України «Про Кабінет Міністрів України» (в редакції від 02.12.2010 р.) більшого впливу президентури на інші органи-елементи форми правління, ніж при президенті Л. Кучмі. У цьому відношенні можна впевнено стверджувати, що юридична, й особливо, політична модель форми державного правління України наблизилися «впритул» до змішаних моделей форм правління таких постсоціалістичних держав, як Білорусь, Росія, Азербайджан, Казахстан, Киргизстан.

Отже, щоб визначити, яка модель форми державного правління потрібна Україні, необхідно визначитись куди ми йдемо, на «схід» чи на «захід». Хотілося у зв'язку з цим зазначити, що якщо раніше це питання відносно форми правління могло ставитись самостійно, то починаючи з Вільнюського саміту ЄС (28.11.2013 р.) воно виступає в більш широкому контексті вибору Україною стратегічних шляхів розвитку та вирішення політичної кризи, що розпочалася в країні у зв'язку з невідписанням В. Януковичем на цьому саміті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Незважаючи на те, що після вказаного саміту українська влада здійснила певні кроки у бік «сходу» (насамперед зближення з Росією, яка надала суттєву фінансову допомогу. – С.Б.), офіційною, закріпленою в Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» (01.07.2010 р.), стратегічною лінією розвитку України є європейська інтеграція. З цього



логічно випливає, що європейські стандарти мають встановитися також і в сфері державного «морфобудівництва». Здійснений нами порівняльний аналіз конституційних моделей форм правління держав Європейського Союзу, показує, що з 28 країн, що до нього входять, 15 мають парламентську форму правління, 12 – змішану республіканську і лише одна: Кіпр – президентську зі своєю специфікою. І це не формальні показники, а сутнісні, такі, що відображають закономірності організації державної влади на європейському континенті. Отже, якщо ми йдемо до Європи, доцільним було б враховувати загальні тенденції розвитку європейських форм правління, особливо тих держав, що мають спільне з нами соціалістичне минуле, а також накопичений досвід функціонування цього різновиду змішаної республіки в країнах Західної Європи.

Вищенаведене свідчить, що серед країн Європейського Союзу домінує парламентська форма державного правління. Чи варто Україні встановити у себе таку форму правління? На нашу думку так, але в далекій перспективі. Сьогодні ж необхідно враховувати, що Україна є перехідною державою, якій властиві змішані (сегментарні) сутнісні і формальні ознаки. Це передбачає постановку завдань реформування тих чи інших інститутів держави, адекватних часовим реаліям. Запорукою ефективності цих перетворень є усвідомлення поетапності їх здійснення, тобто виявленні необхідних етапів, що свідчать про початок, кульмінацію і завершення перехідних процесів.

Для конкретизації тимчасових меж цих перехідних процесів у перехідних державах пострадянського простору можна спиратись на теоретичні здобутки одного з провідних фахівців з цієї проблеми – російського вченого В. Сорокіна. Він, зокрема, зазначає, що «процес демонтажу інститутів старого конституційного ладу і будівництво нового зв'язано зі зміною у цивільного населення звичних моделей поведінки і стереотипів масової свідомості. Очевидно, що подібна зміна в цілому здійснюється в межах життєдіяльності трьох поколінь громадян цього суспільства – старого, «проміжного» і нового, такого, що народилося в умовах нового конституційного ладу. Таким чином, мінімальний термін переходу – це тривалість життя трьох поколінь представників цього суспільства» [12, с. 86].

Якщо через призму наведених вище теоретичних узагальнень визначити кінцеві перспективи реформування форми української держави взагалі та форми державного правління зокрема, то ми доходимо висновку, що стратегічним завданням для України є побудова «полікратичної форми держави» з характерними для Європи демократичним політичним режимом, децентралізованою унітарною (а ще краще федеральною) формою політико-територіального устрою і парламентською формою правління.

Тактичні ж завдання зумовлюються перехідним характером української держави і властивими для цього періоду різновидами форм політичного режиму, державного правління і політико-територіального устрою. При їх визначенні необхідно керуватись тим, що змішаний (сегментарний) політичний режим, який об'єднує у своєму змісті елементи як недемократичного, так і демократичного політичних режимів, здійснює свій «рух» від тоталітарного до демократичного через такі форми: авторитарний режим → демократично-консервативний режим → демократично-ліберальний режим; форма політико-територіального устрою: централізована унітарна держава → відносно централізована унітарна держава → децентралізована унітарна держава → федерація, а форма державного правління: президентсько-парламентська республіка → парламентсько-президентська республіка → парламентська республіка.

Якщо змодельовати процес еволюції форми української держави у перехідний період, можна виділити такі три етапи: I етап (15-20 років) – держава з авторитарним політичним режимом, президентсько-парламентською формою правління та відносно централізованою унітарною формою політико-територіального устрою; II етап (15-20 років) – держава з демократично-консервативним політичним режимом, парламентсько-президентською формою правління та децентралізованою унітарною формою політико-територіального устрою; III етап (15-20 років) – держава з демократично-ліберальним політичним режимом, парламентською формою правління та федеративною формою державно-територіального устрою.

З вищенаведеного видно, що на практиці Україна «відстає» від викладеного «плану» принаймні по двом позиціям: за політичним (авторитарним) режимом та формою державного правління, яка де-юре являє собою «сильну» президентсько-парламентську республіку. Отже, для «виправлення» закономірного шляху розвитку форми державного правління найближчою перспективою є встановлення такої її моделі, що характерна для другого етапу перехідного періоду. Іншими словами, актуальним завданням сьогодення, яке сприятиме виходу країни з політичної кризи, є «відновлення» парламентсько-президентської республіки, відміненої 30 вересня 2010 р. рішенням Конституційного суду України в досить сумнівний юридичний спосіб [5]. За повернення парламентсько-президентської республіки висловились учасники Євромайдану [13], представники деяких опозиційних парламентських [15] та позапарламентських політичних сил [15], за «парламентсько-президентську державу» також экс-президент Л. Кравчук [16].

Висновки. Таким чином, якщо врахувати те, що Л. Кравчук є головою Конституційної Асамблеї, яка завершила роботу над підготовкою проекту Концепції змін до Конституції України (не оприлюднений ще із-за політичної кризи. – С.Б.), то шлях модернізації конституційної моделі форми правління української держави один – у бік побудови повноцінної моделі парламентсько-президентської республіки. Її інституціональну структуру мають складати: президент, уряд і парламент. Сформований на партійній основі парламент, його більшість формує відповідальний тільки перед ним уряд, котрий є вищим органом виконавчої влади. Такий взаємозв'язок між парламентом та урядом забезпечує гнучкість системи законодавчо-виконавчої влади, оскільки право парламенту на зміну прем'єр-міністра та уряду створює можливість своєчасного коригування політичного курсу держави. Глава держави при цьому різновиді змішаної форми правління не є носієм виконавчої влади, але його правовий статус «сильніший», ніж при парламентській формі правління, позаяк президент легітимізується безпосередньо народом. Це дає йому право представляти державу в середині країни та і за її межами, формувати одноосібно або разом з парламентом деякі державні органи, брати участь у законодавчому процесі (законодавча ініціатива та право вето), забезпечувати наступність державної влади, виступати арбітром між виконавчою та законодавчою владою (вносячи найважливіші державні питання на національний референдум, відправляючи уряд у відставку за ініціативою парламенту або розпускаючи останній за ініціативою уряду чи у випадках, які чітко зафіксовані в Конституції). Побудовані на таких основах структурно-інституціональна та функціональна ланки форми правління, сприятимуть тому, що вона набуде дійсно «парламентсько-президентського» змісту, котрий, як свідчить досвід багатьох постсоціалістичних країн Європи, і для України може стати гарантією стабільності і демократичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексєєнко І.Г. Реформування форми державного правління в сучасній Україні як відображення взаємодії політичних інститутів [Електронний ресурс] / І.Г. Алексєєнко // Гілея. – 2011. – Випуск 44. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_44/Gileya44/P13_doc.pdf.
2. Бариська Я.О. Вплив глобалізації на форму правління сучасної держави: до питання коригування обсягу поняття [Текст] / Я.О. Бариська, С.О. Болдіжар, В.В. Лемак // Публічне право. – 2013. – № 4. – С. 188-196.
3. Мироненко П.В. Процес змін форми правління в Україні: основні чинники і результати [Текст] / П.В. Мироненко // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 51. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – С. 656-663.
4. Мироненко П.В. Форма державного правління як концептуальна і практична проблема: досвід України [Текст] / П.В. Мироненко // Політологічний вісник. Збірн. наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2011. – Вип. 52. – С. 219-228.
5. Мусіяка В. Повернення конституції-2004 знищить політичного монстра [Електронний ресурс] / Віктор Мусіяка. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/16608.html>
6. Бостан С.К. Форми організації публічної влади в контексті модернізації конституції України [Текст] / С.К. Бостан // Право та державне управління. Збірник наукових праць. – 2011. – № 3. – С. 4-9.
7. Керимов Д.А. Сущность общенародного государства [Текст] / Д.А. Керимов // Вестник Ленингр. ун-та. – 1971. – № 23. – Вып. 4. – 260 с.
8. Сухонос В.В. Запровадження в Україні одноосібно-монархічної моделі інституту глави держави: проблеми, досвід, перспективи [Текст] / В.В. Сухонос. – Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1(1). – С. 24-30.
9. Видрін Д. Україна: як Вас тепер називати? / Д. Видрін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vidrin.com/express/3557/?prn=1>.
10. Кравчук Л. Система уже отгрызла Януковичу ноги и добирается до живота [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2011. – 04 квітня. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2011/04/4/6077221>
11. Бостан С.К. Класифікація сучасних форм державного правління [Текст] / С.К. Бостан // Держава і регіони. Науково-виробничий журнал. Серія «Право» – 2010. – № 1. – С. 29-33.
12. Сорокин В.В. Общее учение о государстве и праве переходного периода : монография [Текст] / В.В. Сорокин. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 424 с.
13. Звернення культурної еліти Євромайдану до опозиційних сил [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.petitions247.net/zavdannya5-12>.
14. Опозиція підтримує повернення до Конституції 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://world.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007530/>.
15. Мороз О. Чому Україні необхідна парламентсько-президентська республіка [Електронний ресурс] / Олександр Мороз. – Режим доступу : <http://tovarish.com.ua/?p=1198>.
16. Кравчук пропонує змінити державний устрій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?kravchuk_proponuye_zminiti_derzhavniy_ustriy_ukrayini&objectId=397777.

УДК 349.41(477)(091)

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗДІЙСНЕННЯ МЕЖУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ В ТАВРІЙСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НА ПОЧАТКУ ХІХ ст.

Ванієв Е.С., аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті аналізується нормативна база, яка регламентувала правове регулювання здійснення межування земель в Таврійській області на початку ХІХ ст. Виділяються позитивні та негативні аспекти як правової регламентації роботи Комісій, так і досягнуті їх працівниками практичні результати.

Ключові слова: межування, земельні відносини, Таврійська область, право власності.

В статье анализируется нормативная база, которая регламентировала правовое регулирование осуществления межевания земель в Таврической области в начале XIX в. Выделяются позитивные и негативные аспекты как правовой регламентации работы Комиссий, так и достигнутые их работниками практические результаты.

Ключевые слова: межевание, земельные отношения, Таврическая область, право собственности.

Vaniev E.S. THE HISTORICAL-LAW ASPECT OF IMPLEMENTATION THE LANDS SURVEYING IN TAURIDE REGION AND IT'S LAW REGULATION ON THE BEGINNING OF XIX CENTURY.

In the article we analyse the normative base which was reglamentated the law regulation of lands surveying in the Tauride region on the beginning of XIX century. Distinguished the positive and negative aspects as the law regulation works of committies and obtained their workers practice results.

Key words: survey, the land relations, Tauride region, ownership.

Актуальність теми. Земельне питання в Криму з давніх часів не втрачає своєї гостроти. Цьому сприяло багато чинників, серед яких – і правові. Його належне вирішення дає змогу регулювати інші види правовідносин. В усі часи земля використовувалася не тільки як цінність, але і як вагомий важель впливу у суспільних стосунках. В цьому аспекті межування земель виступає у якості відправного пункту здійснення владою правового регулювання земельних відносин. В Криму така практика вперше мала місце на початку ХІХ ст. Історико-правове дослідження нормативної бази, яка регламентувала здійснення межування, сприятиме кращому усвідомленню важливості сьогоденних подій для населення Криму.

Стан дослідження теми. В російській та українській історико-правовій літературі ми майже не маємо робіт, присвячених дослідженню правового аспекту межування Тавриди. Дорадянські вчені-правники лише мимохідь торкалися в своїх працях цього питання. Деякі його аспекти були висвітлені в роботах видатного дослідника Криму Ф. Лашкова. Проте, автором було зосереджено увагу на опису практичного втілення процедури межування, та не приділено достатньої уваги дослідженню нормативно-правової бази, яка містила основні положення, на яких здійснювалося межування.

Мета дослідження. Провести історико-правовий аналіз нормативно-правової бази здійснення проце-